

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Amstelodami, 1672

Boca Ad Luppiam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-7830

BOCA AD LUPPIAM.

MEMORIAE. SACRUM

BOCA. VETUS. CAROLO. MEMORABILIS. HOSPITE. PAGUS
 LUPPIA. QUAM. RAPIDIS. PRÆTERIT. AMNIS. AQUIB
 ANGARIOS. VIDIT. PACEM. VENIAMQUE. PRECANTES
 SUPPLICITER. FRANCO. SUBDERE. COLLA. JUGO
 OBSIDIBUSQUE. DATIS. JURANDO. JURE. PACISCI
 OBSEQUII. STABILEM. TEMPUS. IN. OMNE. FIDEM
 ANGARIÆ. GENS. VICTA. SACRO. LÆTARE. TRIUMPHO
 QUEM. CAROLUS. DE. TE. RELIGIOQUE. TULIT
 SI. SUB. REGE. PIO. LIBERTAS. GRATIOR. EXSTAT
 SERVITIO. MAGIS. ES. LIBERA. FACTA. TUO

FERDINANDUS. DEI. ET
 APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCO-
 PUS. PADERBORNENSIS. COADJUTOR
 MONASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS
 COMES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
 RO. DE. FURSTENBERG

BOCÆ. CELEBRI. OLIM. PAGO. UBI. CAROLUS. M
 FRANCORUM. REX. ANGARIOS. DATIS. OBSIDI-
 BUS. ET. JURE JURANDO. FIDEM. OBSEQUII. FIR-
 MANTES. AN. DCC. LXXV. IN. DITIONEM. ACCEPTIT
 ET. A. SANCTÆ. MEMORIÆ. BADURADO. PADER-
 BORNENSI. EPISCOPO. RELIQUIÆ. B. LANDOLI-
 NI. CONF. QUAS. E. CAMERACENSI. DIOECESI
 ILLUC. TRANSTULERAT. COLLOCA-
 TÆ. FUERUNT

M. H. P

S 2

NO-

N O T Æ.

1. **B O C A.**] Brunisbergam castra Caroli M. prælium cum Saxonibus in transitu Visurgis, & diuturna obsidio; *Bocam* non minùs ejusdem hospitium, pax & religio, ab Astron. in Annal. rerum gest. à Carolo M. apud Reuberum, Auctore vitæ Caroli M. edit. à Pithæo, Annal. Canisii, Adelmo, Poëta Anonymo, Reginone, & literis antiquis commemorata commendant, & dignam monumento reddunt.

2. **LUPPIA.**] Ubi etiamnum arx, vicus & præfectura *Boca* appellata superest, sunt qui castrum stetisse opinentur, de quo Astronomus: *Eresburgo castro, quod dirutum erat, restaurato, alioque castello super Lippiam exstructo, & in utroque non modico presidio relicto, ipse in Galliam reversus.* Quod Henricus de Hervordia, quem sequitur Rolevingius, *Vechteler* appellatum scribit, & Cleinsorgius Lipstadii collocat: Wittius verò Leisbornensis monachus, nomen ei fuisse putat *Borchvechteler*, impositumque Glennæ flumini, haud procul Lipstadio. Verosimilius Gobelinus Persona, & Panegyri. Paderborn. rudibus antiqui Alifonis, prope Luppia caput, ubi Carolus castra tunc habebat, inædificatum hoc castellum, & Francos illic stationem egisse putant, ut eo in loco, ubi facilis esset Westphalis ad Angarios, & ab his ad Westphalos commeatio, nullo negotio utrosque in officio contineret. Quod & sub Augusto impulit Drusum, ut munitionibus locum circumdaret, poneretque ibi Romana castra ad coercendas Rhenum inter & Visurgim sitas nationes. *Sancta* deinde memoria **BADURADUS** Episcopus Paderbornensis, ossa *B. Landolini*, cujus honori dicatum templum *Boca* hodie dum exstat, è dicecesi Cameracensi translata, *Boca* collocavit; quæ ad annum usque 1101. religiosè asservata. Paucis annis antè, Monasterium ordin. S. Benedicti super eadem sacra ossa Erpo Comes de Padberg, consilio & adjutorio Henrici de Werle Paderbornensis Episcopi, inchoavit.

IN

IN nomine Domini. Erpo dictus Comes in Paderberg, ad notitiam omnium fidelium pervenire desideramus, quod nos ad honorem Domini nostri Jesu Christi, & sanctae ejus Genitricis Virginis Mariae, & super reverenda ossa beati Landolini Confessoris, quae sanctae memoriae Baduradus Paderbornensis Episcopus de diocesi Cameracensi transtulit, & in loco, qui dicitur BOCA, integraliter deportavit, novellam plantationem religionis S. Benedicti construximus, super fluvium, qui dicitur Lippia; quod opus structurae meae consilio & adjutorio Domini Henrici Paderbornensis Episcopi inceptum, Comites de Niteheminis & terroribus, ne perficeretur, impediunt, asserentes se veros heredes loci illius esse post mortem Dominae Beatrix conjugis nostrae. Unde inuito consilio praedicti Episcopi, transmigravimus Abbatem & fratres ejus, qui cum ipso erant, in villam nostram, quae vocatur Fletorp, & ibi incepimus structuram nostram consummare, anno gratiae millesimo centesimo primo, ad honorem Pie Matris, & ut ardentius instarem, benignissimus Dominus flagello suo me torpentem excitavit hoc modo. Quodam tempore oppidanis in Horhusen forte injuste in tantum offensus, ut incendio oppidum totaliter destruere & consumere vellem, etiam ignem immittendo; quidam de ipsis oppidanis ad Ecclesiam sancti Magni gloriosi Martyris fugientes imaginem Crucifixi Domini rapuerunt, & eam ferentes obviam mihi furenti processerunt. At ego rationem praefurore non capiens, ad portitores Crucifixi evaginato gladio, ut stultus, miser irrupi, & quod Crucifixo pro corona capiti impositum est, percussi, & partem in terram dejeci: Nec sine mora ultio divina defuit, nam digiti mei, quibus ferrum ad contumeliam sanctarum reliquiarum strinxeram, & manus involam contracti, praesentiam aeterni judicis ibi adesse & iram persensi. Tunc igitur ejus flagello castigatus, & tamen de eo quod scriptum est, flagellat omnem filium quem recipit, fiduciam sumens, praesumebam à misericordia Dei me diligi, quod merebar affligi, praesata Ecclesia beati Magni de meis possessionibus mansum unum, & Monasterio meo Fletorpensi omnia mea & me ipsum, Ministeriales meos cum beneficiis & possessionibus, servos omnes mihi bene in hoc consentientes, Dominae meae perpetuae Virgini Mariae contradidi. Constituo, & praesenti scripto sigillo nostro roborato jubeo, ut post mortem meam aliam personam Ecclesiasticam Abbas, & qui cum eo sunt fratres eligant, & ei proprietatem

Monasterii mei tradant, & ejus consilio & permissione, Advocatum ad tempus unius anni vel duorum, si opus sit, eligant: finito vero Advocatiae suae termino, iterum, si necesse sit, non de progenie priorum, sed alium; ut caveatur ne aliquis in Advocatia hereditario jure succedere possit. Ministeriales mei qui modo sunt, Ministeriales Monasterii, in quacunque parochia moriantur, sepulturam in praedicto meo Monasterio eligant & habeant, & optimum equum, quem quis habeat, & arma ibidem offerat. Jura vero in accipiendis vel dandis hereditatibus, secundum jura Ministerialium ubi se tradiderint habeant. Actum Anno M. CIV. tertio nonas Julii.

Anno verò 1371. Bernardus de Hörde Eques, arcem *Bocam*, Henrici Episcopi, & successorum ejus, feudum *ligium* semper fore professus, exstruxit; filius Bernardus facellum ibidem condidit, quod ejus nepos Philippus Westphaliae & Angariae Marefcallus, & conjuge defuncta Praepositus Monasteriensis, insigni sacra supellectile, & sacrarum reliquiarum atque indulgentiarum thesauro locupletavit. Arcem quidem, stirpe Bernardi conditoris extincta, saeculo proximè praeterito à Theodoro Furstenbergio Paderborn Episcopo recuperatam, An. 1646. Sueci unà cum facello incendere, verum eandem Theodorus Adolphus Episcopus Paderbornensis instauravit munivitque. Hic igitur locus, si Reinero Reineccio, in Poëtam Anonymum notas componenti, in mentem venisset, minimè is dubitasset, utrum quae Annales Francorum de *Boca* memorant, sint de Monasterio S. Menolfi, an de *Bufenberg* arce ditionis Schawenburgicae intelligenda; cum haec trans *Vifurgim* in Ostfalis sita, illud verò *Bödese* semper fuerit appellatum.

3. BOCA VETUS CAROLO MEMORABILIS HOSPITE.] Astronomus: *Indè reversus cum in pagum qui Buchi vocatur pervenisset.* Poëta Anonymus:

In pagum rediit quem dicunt nomine BUKKI.

Non postrema loci alicujus gloria censetur, Caesarem Regemque hospitio excepisse. quàm multa hac sola de causa monumenta posita?

4. PAGUS.] Antiqua regionum agrorumque in pagos divisio.

visio. De Numa Pompilio, Dio & Plutarchus tradiderunt: *Divisit totam regionem in partes, quas pagos nominavit.* Eodem modo *Helvetia*, Cæsar. lib. 1. *Suevia*, idem lib. 4. *Alemania*, Ammian. Marcellin. lib. 16. *Germania omnis*, Cluver. præcipuè verò *Saxonia* in pagos distributa erat. Meibom. in comment. de pagis Saxon. Præter *Bocensem* complures in historia Francica, Imperatorum Regumque Saxoniorum diplomatis, & antiquarum donationum literis pagi nominantur, plerique toti, nonnulli ex parte Ecclesiæ Paderbornensi donati: nimirum, *Aga*, *Almunga* sive *Almunga*, *Auga*, *Engere*, *Hessi*, *Hemmerveldun*, *Hertega*, *Hutagoe*, *Lacni*, *Lisna*, *Morunga*, *Nihterga*, *Paterga*, *Rittega*, *Sorehtfeld*, *Treversga*, *Treini*, *Thietmelli*, *Tilichi*, *Ventzga*, *Wessiga*, *Wetiga*, *Westphalon*. Significabatur itaque hoc nomine non vicus, sed major minorve amplioris regionis tractus, non paucos vicos villasque complectens; sæpe magnæ provinciæ partem veteres Germani *Gaw/Börde* / Saxones verò pagos *Scyre* vocabant: unde *Warwickscyre*, *Nicolscyre*, *Leycesterscyre*, &c. appellationem invenerunt. Lindenbrogius in glossario Cod. LL. antiquar. Desiit hæc appellatio paulatim circa annum 1100. cum pagi in Ducatus, Principatus, diversi generis Comitatus, migrarunt, ac hæreditario jure possideri cœpti. In his pagis Duces, Principes, Satrapæ, Comites jus dicebant. Cæsar lib. 6. Comm. *In pace nullus est communis magistratus, sed principes regionum atque pagorum inter suos jus dicunt, controversiasque minuunt.* Tacit. de morib. German. *Eliguntur principes, qui jura per pagos vicosque reddunt.* Poëta Anonym.

Sed variis divisa modis plebs omnis habebat,

Quot pagos, tot penè Duces.

Beda hist. Ecclesiast. lib. 5. c. 11. *Rolevingius: Regem antiqui Saxones non habebant, sed per pagos Satrapas constitutos. Qui Satrapæ in generali conventu designabantur, quem Saxones, teste auctore vitæ S. Lebvini, quotannis in Marcalo ad Visurgim celebrabant. A Caroli M. demum tempore Comitum nomen usurpari cœptum. Hinc Saxones & reliqui Germani quoties fitum loci exprimere volebant, in quo pago, & pagus in cujus*
Comi-

Comitatu esset, soliti describere. Exempli causâ, diplomata S. Henrici Imp. An. 1012. Ecclesiâ Paderborn. data, memorant: *Curtem Honstede in pago Rittiga, in Comitatu Bernardi. An. 1019. Abbatiam Scheldice sitam in pago Westiga, & Comitatu Friderici Comitâ. Conradi Imperatoris, An. 1027. Curtem Ervite in pago Engere, in Comitatu Marquardi. An. 1030. pradium Padberg in pago Nithega, & Comitatu Haholdi. An. 1033. in loco Halnwardeshusen, in Comitatu Bermonis Comitâ, & pago Angera sito.*

5. ANGARIOS VIDIT.] Vita Caroli M. apud Pithæum: *Indè revertente Domino mitissimo Rege Carolo, venerunt Angarii in pago Bocensi, unâ cum Brunone & reliquis optimatibus eorum, & dederunt ei obsides. Annal. Francor. apud Canisium: Similiter indè jam revertente mitissimo Domino Rege, venerunt Angarii, in pago qui dicitur Buckhi, unâ cum Brunone, & reliquis optimatibus eorum, & dederunt ei obsides sicut Austrasii. Regino in Chron. Simul eò revertente venerunt Angarii in pagum qui dicitur Bucki, unâ cum Brunone duce eorum, & fecerunt sicut Orientales Saxones fecerant. Annal. Franc. apud Reuber. An. 775. Indè reversus cum in pagum, qui Buchi vocatur, pervenisset, Angrarii cum suis primoribus ei occurrerunt, & sicut Ostfali, juxta quod Rex imperaverat, obsides & sacramenta dederunt. Imitati sunt hîc Angarii majores suos Angrivarios, de quibus Tacit. lib. 2. Annal. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, nî deditionem properavissent, atque illi supplices nihil abnuendo veniam omnium accepere. Rectè utrique, cum hi Germanici Cæsaris, illi verò Caroli potentia impares se agnoscerent. Quamobrem etsi tot insignes inter Visurgim & Rhenum populi, Sicambri, Bruçteri, Tençteri, Uspetes, Dulgibini, Tubantes, Marsi, vel translati, vel excisi, vel emigrarint, vel vetus nomen amiserint, atque in unum cum Francis primùm, deinde cum Saxonibus populum coaluerint; mansit tamen semper, & cum finibus Angrivariorum seu Angariorum, fama, nobilitas & potentia crevit. Adjungere se quidem Saxonibus, sed ita ut Angarii appellari non desierint: in tres enim populos Saxonia tota, Westphalos, Angarios, & Ostphalos, divisa olim fuit. Poëta Anonym. lib. 1. Widekind. lib. 1. Quem locum in hac divisione obti-*

obtinerint, facilè tum ex eo, quòd ex *Angariis* Widichindus fuerit, ad cujus posteros Saxonia uniuersa, & imperium Romanum postea peruenit, tum ex amplitudine provinciae colligi potest. Habitauerunt enim primùm *Angarii*, à campestri planitie, *van den Angern* / ut contra *Marsi* & *Brueteri* à paludibus dicti, AD CONFLUENTES ANAGRI ET ALBIS, ubi *Angermunda*; & hæc antiquissima eorum sedes. *Reinerus Reineccius*. INTER AMISIUM ET VISURGIM, ad cuius leuam castra metanti *Germanico*, *Angrivariorum* à tergo defectio nuntiata, & mox vindicata. *Tacitus*, *Cluver*. BRUNISBERGÆ, arce à *Brunone Angrivariorum* duce, & deditiois hujus auctore inchoatâ. AD DIMOLAM, ubi *Helmershufa*, quæ in diplom. *Chuonradi Imper.* An. 1033. locus vocatur in pago *Angerisitus*. IN COMITATU RAVENSBERGENSI, in quo vicus *Enger* / & sedes *Widichindi*. IN FINIBUS BRUCTERORUM, juxta *Tencteros*, atque post *Dulgibinos* & *Chasuaros*. *Tacit.* de mor. Germ. *Juxta Tencteros Brueteri olim occurrebant: nunc Chamavos & Angrivarios immigrasse narratur, pulsus Brueteris. Angrivarios & Chamavos à tergo Dulgibini, & Chasuari cludunt.* INTER OSTFALOS ET WESTFALOS, ab *Austro Francis*, ex *Aquilone Oceano* propinqui. Poëta *Anonymus*:

*Inter prædictos mediâ regione morantur
Angarii, populus Saxonum tertius; horum
Patria Francorum terris sociatur ab Austro,
Oceanoque eadem conjungitur ex Aquilone.*

AD CAPUT AMISII, *Altham*. INTER EJUSDEM ET LUPPIÆ RIPAS, *BOCÆ*, *Winckelmannus*. IN ERUTE, *Diploma Conradi Salici*, quo *Meinwerco Episc.* *Paderborn.* curtem imperialem *Ervete* in pago *Engeri*, in Comitatu *Marcwardi*, An. 1027. donavit. IN DUCATU ANGARIÆ, *SUSATI* capitegentis, *WERLIS*, *ARENSBERGÆ*, literæ *Friderici Com.* apud *Cleinsorgium*, datæ in castro *Arnsberg*, pago *Engern*. Fortassis etiam in DUCATU MONTANO, in quo *Anger* fluvius, *Angerort* & *Angermunda* oppida.

T

6. AN-

6. ANGARIÆ GENS.] Ab Angariis dictus vicus Engern/oppidum olim non incelebre, tempore belli Saxonici, cuius adversus Francos auctor & dux fuit Widichindus, in potestatem Caroli M. devenit. Sed ubi Christianam religionem amplexus Widichindus cum Carolo pacem fecit, Angaria ad ipsum rediit. Quæ cum deinde cum reliquo Saxonix & Westphalix Ducatu aliquoties dominos mutasset, tandem post Henrici Leonis calamitatem cessisse Comitibus Lippiensibus perhibetur. Ex his Simon Bernardi filius acerrimas cum Osnabrugensibus simultates habuit, & anno 1299. ex arcibus *Angaria* & *Rheda*, magnis eos cladibus affecit. Quas injurias Ludovicus Osnabrugensis Episcopus è Comitibus de Ravensberg haud inultas passus, Simonem, prælio victor cepit, Osnabrugam deduxit, & dura in custodia ferè per sexennium detinuit, donec An. 1305. die S. Kiliani in Scottmar, eâ, inter alias, conditione liberatus fuit, ut *Angaria* arcem & mœnia solo æquaret. Chron. Osnabrug. Hermannus Hamelmannus in Genealog. Comitum Lippiens. Pideritius in Chron. Lippiens. pag. 504. Rein. Reineccius in Comment. de Angrivariis & Angaria. Qui hoc insuper addit: *Interea tamen jus, nomen & magistratus civitatis Angaria retinet, cum aliqui planè vicum referat. mansit & colli, in quo arx sita fuit, nomen: appellatur enim die Burgstede. Collis autem in quo positum est sanum S. Dionysii, quod unà cum collegio Canoniorum Widichindus illic condidit, eo, qui arcem habet, editior est.* Illo in fano Mausolæum habet Widichindus, quem anno 807. Letznerus & Reineccius, anno 812. Wittius & Cleinsorgius, alii vero anno 805. & quidem in prælio à Geroldo Suevorum Duce, ut vult Crantzius lib. 2. Saxon. cap. 24. casum fuisse affirmant. Cujus effigiem, ut nunc est, affabrè designatam hic proponimus.

Carolus IV. Imperator anno 1377. 18. Novembris Bilefeldiam appulsus, cum audivisset in vicinia in vico *Angaria* superesse Widichindi M. Saxonum Ducis quondam celeberrimi, antiqui operis sepulchrum, visendi gratiâ eò divertit. Erat tum temporis tumba vetustate nonnihil deformata, quod non ferens Cæsar, interpolari renovarique eam jussit, additis ad caput

BONE SPIRITVS AVDIT OMNE MANDA

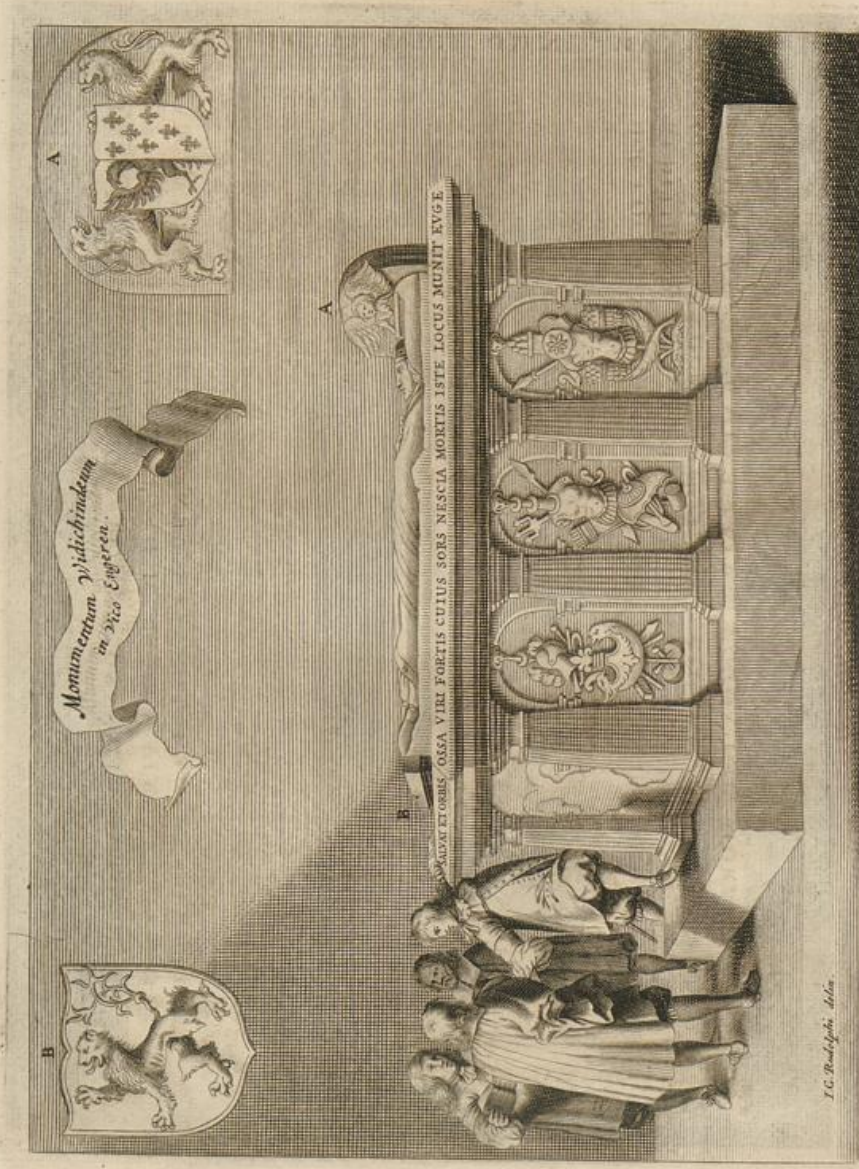

HOC COLLEGIUM DIONISIANVM IN DEI OPT. MAX. HONOREM PRIVILEGIIS
 REDITIBVSQ. DONATVM FVNDAVIT ET CONFIRMAVIT. OBIIT AÑO
 CHRISTI DCCCXII RELICTO FILIO ET REGNI HEREDE WIGBERTO
 TVR. HVNC REGEMQ. VENERATVR EGROS HIC MORBIS CELI REX

MONVMENTVM WITTIKINDI WARNECHINI FILII ANGRIVARIORVM
 REGIS XII SAXONIAE PRO CERVM DVVIS FORTISSIMI

OBSEA MIRI FORBIS CIVIS. SONS NUSSEA. MORTIS ISE LOCVS MVNIT EVES

SALVAT ET ORBIS

put Caroli M. ad pedes Regni Bohemici insignibus: nempe Leone flavo, cum cauda bifurcata in puniceo campo. Meibom. in notis ad Chron. Comitum Schawenburg. Imitatus in hoc Ottonem III. Imperatorem, quem in Westphaliam profectum, Wildeshufii primorum Saxonix Principum è Widichinde stirpe Majorum suorum monumenta inspexisse, auctor est Crantzius lib. 4. Saxon. cap. 23. Fabricius in origin. Saxon. & meminit Adam. Bremens. lib. 2. cap. 14. Cæterum, ut hoc breviter moneam, antiqua sepulchri inscriptio, quam habet Wittius, Cleinsorgius & alii, ab hodierna aliquantulum discrepat; & fortè emendatius, *claudit loco munit, & sanat loco salvat*, in ea legetur. *Angariense* indè collegium auctoritate Pontificia anno 1414. 16. Januarii translatum, Hervordiam migravit cum cineribus Widichindi, qui cistæ lignæ parum reverenter inclusi, unà cum aliis quibusdam cimeliis ex *Angaria* asportatis, solent advenis commonstrari. Quare falli videtur Crantzius, auctor Chron. Saxon. & Bernardus Wittius, qui Widichindi reliquias ab Henrico Aucupe Paderbornam transportatas, ibique reconditas esse tradiderunt.

7. SI SUB REGE PIO.] Claudian. in secundo Consulatu Stiliconis lib. 2.

*Fallitur egregio quisquis sub Principe credit
Servitium. nunquam libertas gratior extat,
Quàm sub Rege pio.*

Sub quo optimus reipub. status, Senec. lib. 2. de benef. & principatus ac libertas *miscetur*: Tacit. in vit. Julii Agric. seu ut cum Polybio lib. 6. planius dixerò, in quo *justitia & clementia vigent*. Id quod idem Tacit. lib. 12. Annal. Princeps videlicet *non dominationem & servos, sed rectorem & civis cogitet, clementiamque & justitiam capeſſat*. Hæc illa cælestia Principum dona sunt, quibus militant, & Rempub. feliciter administrant. His tamen ut cæteris virtutibus prudentia moderatrix adsit, temperamentumque præscribat, ne justitia severitate in sævitiam, & clementia impunitate scelerum in segnitiam transeat. Innumera horum sapientum Principum exempla nobis omnia historiarum monu-

menta dedere. Hic unus nobis Carolus M. Regum & Cæsarum sapientissimus occurrit, qui admirabili rerum successu iustitiam cum clementia miscuit.

Bellum ille suscepit contra Saxones anno Christi DCCLXXII. gessitque in trigessimum tertium annum adversus gentem bellicosam & libertatis amantem, quod virtutis fuit; sed quoties illa, quod crimini datum, perfida & rebellis post juratam fidem ad arma resiliit? Testem Eginhardum audiamus. *Difficile dictu est, quoties superati ac supplices Regi se dediderint, imperata facturos polliciti sint, obsides qui imperabantur, absque dilatione dederint, Legatos qui mittebantur susceperint, aliquoties ita domiti & emolliti, ut & cultum demonum dimittere, & Christiana religioni se subdere velle promitterent; Sed sicut ad hæc facienda prout, sic ad eadem pervertenda semper suere precipites: ut non facile estimari possit, ad utrum horum faciliores verius dici possint. Quippe cum post inchoatum cum eis bellum vix annus unus exactus sit, quo non ab eis huiusmodi facta sit permutatio. Sed magnanimitas Regis, ac perpetua tam in adversis quam prosperis constantia mentis, nullâ eorum mutabilitate vel vinci poterat, vel ab iis que agere caperat defatigari. Et quanta in his iustitia? dum nunquam eos huiusmodi aliquid perpetrantes impunè ferre passus est. Quanta simul clementia? dum toties perfidos in gratiam recepit, fœdera alia super alia iniit, obsides admisit, ratus gentem humanitate prius quam severitate vincendam; viderique poterat, non tam iustitiæ quam clementiæ terminos transire, toties perjuræ genti fidendo ignoscendoque. Cassiodori hinc illud recolas lib. xi. Var. Lect. *Benigni Principis est ad clementiæ commodum, transire interdum terminos aequitatis, quando misericordia est, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant. Sed barbari erant Saxones, queis nec ara, nec fides, nec ulla firma pæctio est: Et Carolus ubi compertum habuit indulgentiâ suâ gentis perfidiam ali, provocari ferociam, illi majestatem regiam Francorumque nomen; mutatâ scenâ severitatem advocavit, sed poenâ primùm mitiore fuetâque in his, terrendo, minando, vastandoque agros: quibus cum Saxones nihil à perfidia & ferocia remitterent, redirentque ad perduel-**

lio-

lionis arma, immissi exercitus, qui ferro flammâque grassarentur. Verùm cum nec hisce impetraret, ut juramento fidei patrisque starent, ad acerbiora progressus, anno demum belli Saxonici decimo, Christi DCCLXXXII, *super Alleram fluvium in loco qui Ferde vocatur*, estque is, ubi post Verdensem Ecclesiam constituit, unâ die quatuor millia & quingentos Saxonum manu carnificis capite plecti iussit. Francorum Annales. Durum, inquit, supplicium! sed barbari toties perfidi & perduelles, non aliter, quàm barbarum in modum tractari merebantur. Neque tamen hoc supplicio gens aut territa aut emollita, aut ad quietem & obedientiam se duci passa; altero mox anno multo furiosius rebellando ad arma rediit, productumque bellum, donec anno Christi DCCCIV, victor ad Albim cum exercitu progressus, decem hominum millia ex iis qui utrasque ripas Albi incolebant, cum uxoribus & liberis sublatis transferret, & huc atque illuc per Galliam & Germaniam distribueret. Eginhard. in Carol. M. & Franc. Annal. Hâc postremâ gentis castigatione, bellum triginta trium annorum ita finitum est, ut abjecto demonum cultu & relictis patriis caremoniis, Christianæ fidei ac religionis sacramenta perciperent, Saxonesque Francis consociati in unum populum & regnum transirent. Eginhard. in vit. Carol. M. Hæc iustitiæ fuerunt, simulque clementiæ, plusquam regiæ. Nam cum omnes perduelles capite plectere, gentemque totam excindere liceret, sanguini pepercit, & exilii pœnâ multavit. Senecam hîc probes lib. de Clement. *Principi non minus turpia multa supplicia, quàm medico funera.* Et cum supplices se fisterent perduelles, totam ad eum gentem, condonatione omnium scelerum factâ, in gratiam recepit, unâque demum clementiâ gentis pertinaciam & ferociam vicit. Non hîc stitit pietas & clementia Caroli Imperatoris. Quippe, cum ex tam ærumnoso bello, & tanto Francorum sanguine victam prostratamque gentem, ad omne servitii genus sibi obnoxiam haberet; ille tamen pristinæ libertati donatam, & omni debito censu solutam pronuntiavit, ut in diplomatis profitetur Carolus. Hoc illud Poëtæ nostri de Carolo:

Plus

*Plus Regis pietas, & munificentia fecit,
Quàm terror.*

Ac nulli hominum generi magis ex hac victoria consultum voluit, quàm Sacerdotibus. Nec enim decimarum pensitatione solum Saxoniam illis tributariam fecit: sed & in Episcoporum diœceses divisit, magnamque partem eorum imperio subiecit; quod religione per ipsos introductâ, & miti lenique eorum imperio gentem libertatis amantem, impatientemque alieni dominatûs, tolerabiliùs & tutiùs regendam continendamque censeret. Longè enim *valentior amor ad obtinendum quod velis, quàm timor*, Plin. lib. 8. epist. ult. Imò ut Claudianus cecinit in Panegyri. Mallii:

— *Per agit tranquilla potestas
Quod violenta nequit, mandataque fortiùs urget
Imperiosa quies.*

Cessère Ducibus, Comitibus & Præfectis sua ex hoc bello præmia & bona; at quibusnam ita stabili & hæreditariâ possessione in successores transmittenda ex hoc Caroli dono, ut Episcopis, quos Christianæ fidei doctores rectoresque populorum imposuit? Caroli munificentia inhæsit filius Ludovicus Pius Cæsar. Illius hoc elogium ab Helmoldo mediæ ætatis scriptore, lib. I. cap. 4. *Postquam Carolus Francorum Rex & Romanorum Imperator Augustus cum magno bonorum fructu, addam & lætæ, ad cælos emigravit, Ludovicus filius ejus successit in regnum, qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate, quâ pater ejus erga cultum domûs Dei, & omnem Clerum usus est, amplissimas regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, in tantum, ut Episcopos, qui propter animarum regimen Principes sunt cæli, ipse eosdem nihilominus Principes effecerit regni. Quâ liberalitate hæc cæteri Imperatores ac Germaniæ Reges auxerint, singulorum diplomata & donationum tabulæ monstrabunt. At quantum hæc fata temporum contraxère? Postquam in aliam à Carolo religionem descivit pietas, & ex aureo illo itum est in ænea & ferrea sæcula, ac positâ tantisper togâ, sagum necesse fuit sumere pro Ecclesiæ possessionibus conservandis; donec postremum in multò iniquiora tempora*

pora conjecti fumus, quibus ipsa Christiana religio se divisit, ortumque est bellum Saxonicum, quo longè dispare, quàm à Carolo M. pugnatum est causâ, refixisque tot donationum tabulis, interversa est prima illa Caroli M. & tot indè Cæsarum ac Regum munificentia in Ecclesiam. Liceat nunc vetus illud Demadis dictum, sed inversum cum inverso sæculo proferre: *Vide, ne dum terram defendis, calum amittas.* Et quanto hæc salutis periculo Ecclesiæ patrimonia quærantur, satis ex tanto sapientum virorum numero, nos ipse Carolus docuit, cum jam ævo suo potentiores sibi persuaserant, posse Episcoporum & Abbatum bona dividi trahique in res suas. Hinc anno regni sui XXI. Aquisgrani in palatio XIV. Aprilis, hæc lege, quæ inter Capitularia ejus lib. I. cap. LXXXIII. refertur, cautum sancitumque voluit: *Quia juxta sanctorum Patrum traditionem novimus RES ECCLESIAE VOTA ESSE FIDELIUM, PRETIA PECCATORUM, ET PATRIMONIA PAUPERUM, (Divi Prosperi dictum est lib. 12. de vita contempl. c. 9.) cuique non solum habita conservare, verùm etiam multa Deo opitulante conferre optamus. Tamen ut ab Ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus; statuimus, ut neque nostris, neque filiorum, & Deo dispensante successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiantur. Patris exemplo statutoque inhæsit filius Ludovicus Pius Cæsar, idemque D. Prosperi dicto, quod legis instar receptum erat in Ecclesia, iterum sanxit in Concil. Aquisgranensi anno Imperii XXIII. ne vel Episcopi ipsi sibi potestatem sumant abalienandi avertendique in profanos usus Ecclesiæ bona: uti hæc Can. VII. inter leges ejus Concilii tam sanctè præscribuntur. Et Caroli quidem legem supra relatam cum expenderet Baronius ad annum Christi DCCLXXXIX. exclamat: *Audiant hæc Principes, si Caroli summa gloria summique imperii hic æmuli, & æterni in cælo regni ejus velint esse participes.**